

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

נשיאת כפיים בתענית

(כ"ו א') משנה: בשלושה פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהן ארבע פעמים ביום: בשחרית במוסף במנחה ובנעילת שערים, בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים.

(כ"ו ב') (שנינו במשנה): בשלושה פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהם כו'. תעניות ומעמדות מי איכא מוסף?
חסורי מיחסרא והכי קתני: בשלושה פרקים כהנים נושאים את כפיהן כל זמן שמתפללין. ויש מהן (זמנים בהם מתפללים) ארבעה פעמים ביום, שחרית ומוסף מנחה ונעילת שערים. ואלו הן שלשה פרקים: תעניות ומעמדות ויום הכפורים.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: זו דברי רבי מאיר; אבל חכמים אומרים: שחרית ומוסף, יש בהן נשיאת כפיים. מנחה ונעילה, אין בהן נשיאת כפיים.

מאן חכמים? רבי יהודה היא. **דתניא:** (4) שחרית ומוסף מנחה ונעילה, כולן יש בהן נשיאת כפיים, דברי רבי מאיר. (2) רבי יהודה אומר: שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפיים. מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפיים. (3) רבי יוסי אומר: נעילה יש בה נשיאת כפיים. מנחה אין בה נשיאת כפיים.

במאי קמיפלגי? רבי מאיר סבר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני ידיהו במנחתא, משום שכרות. האידנא (בתעניות ובמעמדות) ליכא שכרות. רבי יהודה סבר שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות, לא גזרו בהו רבנן. מנחה ונעילה דכל יומא שכיח שכרות, גזרו בהו רבנן. רבי יוסי סבר מנחה דאיתה בכל יומא גזרו בה רבנן. נעילה דליתה בכל יומא, לא גזרו בה רבנן.

אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי מאיר. ורבי יוחנן אמר: נהגו העם כרבי מאיר. ורבא אמר: מנהג כרבי מאיר. מאן דאמר הלכה כרבי מאיר, דרשינן לה בפירקא. מאן דאמר מנהג, מידרש לא דרשינן (בפירקא), אורויי מורינן (אי אתו לקמן).¹ ומאן דאמר נהגו, אורויי לא מורינן; ואי עביד, עביד, ולא מהדרין ליה.²
ורב נחמן אמר: הלכה כרבי יוסי (שבמנחה אין נשיאות כפיים).

(ומסיק) והלכה כרבי יוסי.³

והאידנא מאי טעמא פרשי כהני ידיהו במנחתא דתעניתא? כיון דבסמוך לשקיעת החמה קא פרשי,⁴ כתפלת נעילה דמיא.⁵

¹ דלא פשיטא ליה כולי האי דתיהוי הלכה כרבי מאיר. רש"י.

² משמע, הן נהגו מאליהן, אבל אינו עיקר. ומנהג משמע תורת מנהג יש בדבר, ומנהג כשר הוא. רש"י.

³ גמרא קא פסיק ומהדר סתמא, ומוקי לה הלכה כרבי יוסי, ואהכי קא פריך ואלא האידנא כו'. רש"י.

⁴ שמאחרין עד שקיעת החמה, ומתפללין כל שעה, ואינן הולכין לבית הכנסת משש שעות ומחצה ולמעלה כמו שהיו עושין לאותן הימים. רש"י.

⁵ דהשתא ליכא למיגזר משום מנחה דכל יומא, דמנחתא כי הא ליתא בכל יומא. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

נשיאת כפיים במנחה בתענית: אמרינן, והאידינא נהוג עלמא דפרסי כהני ידיהו במנחה סמוך לשקיעת החמה. וכתב בה"ג דפרסי כהני ידיהו במנחה ביום הכיפורים.⁶ והרא"ש כתב שלא נהגו כן באשכנז. וכן דעת תוספות,⁷ רמב"ם, ור"ן, שאין נשיאת כפיים במנחה ביוה"כ. וכן פסק השו"ע.⁸

אמירת אלהינו ואלהי אבותינו במנחה ביוה"כ: דעת רבינו ירוחם וה"ר פרץ, שבמנחה של תענית שיש בהם נעילה אין כהן נושא כפיו. ואם אין שם כהן, אין שליח ציבור אומר ברכת כהנים. ודעת ראבי"ה והמרדכי, שיש לומר אלהינו ואלהי אבותינו.⁹ והשו"ע סתם, והרמ"א כתב שהמנהג כראבי"ה, אע"פ שיש חולקין.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תענית, סימן תקסו)

ת. כל תענית צבור יש בו נשיאות כפיים במנחה, חוץ מביום הכיפורים. הגה: ובגלילות האלו אין נוהגין בנשיאות כפיים רק במוסף של יום טוב, וכבר נתבאר בהלכות נשיאות כפיים (מְרַדְכִי דְתַעֲנִית וְהִגְהוּת מִיְמוֹנֵי פ"א).

(או"ח, הלכות נשיאת כפיים, סימן קכט)

א. אין נשיאת כפיים אלא בשחרית ומוסף ובנעילה, ביום שיש בו נעילה כמו ביום הכיפורים, אבל לא במנחה, משום דשכיחא שכרות באותה שעה, שפ"א יהא הכהן שפור; וגזרו במנחה של תענית, אטו מנחת שאר ימים; אבל בתענית שאין בו נעילה, הואיל ותפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה, היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימים, הלכך יש בה נשיאת כפיים. (והמנהג שלנו כבר נתבאר לעיל סי' קכ"ח).

ב. כהן שעבר ועלה לדוכן ביום הכיפורים במנחה, כיון שהדבר ידוע שאין שם שכרות, הרי זה נושא את כפיו ואין מורידין אותו, מפני החשד, שלא יאמרו: פסול הוא ולכך הורידוהו. הגה: ולכן אומרים במנחה ביום כפורים: אלהינו ואלהי אבותינו, אף על גב דאין ראוי לנשיאת כפיים, מפל מקום הואיל ואם עלה לא ירד מקרי קצת ראוי (הגהות מיימוני), וכן נוהגין במדינות אלו אף על פי שיש חולקים.

⁶ דהוי כמנחה של שאר תענית שהיא סמוכה לשקיעת החמה, הכי נמי כיון דמפשי ביה רחמים ממשכא עד שקיעת החמה. רא"ש.

⁷ לפי שמתפללין מנחה בעוד היום גדול. תוספות.

⁸ או"ח קכט, א; או"ח תקסו, ח. תוספות (כ"ו ב', ד"ה והאידינא). רא"ש (סי' לא). ר"ן (ט ב ברי"ף, דיבור ראשון). רמב"ם (הל' תפילה יד, א-ב).

⁹ וכתב על זה בהגהות מיימוניות, ותימה דהא אין ראוי לברכת כהנים! ושמה הטעם משום דאם עלה אין מורידין אותו.

¹⁰ או"ח קכט, ב. ובב"י כתב, ומנהגא דידן כרבינו ירוחם (שאינן אומרים ברכת כהנים). מקורות: רבינו ירוחם (נתיב יח ח"א בסופו). מרדכי (יומא סי' תשכז). ראבי"ה (ח"ב, יומא סי' תקל). ה"ר פרץ (הו"ד בב"י).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיכור אסור בנשיאת כפיים

(כ"ו ב') דכולי עלמא מיהת שיכור אסור בנשיאת כפיים.⁴¹

מנהגי מילי?

אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: למה נסמכה פרשת כהן מברך⁴² לפרשת נזיר? לומר מה נזיר אסור
ביין, אף כהן מברך אסור ביין.

מתקיף לה אבוה דרבי זירא, ואמרי לה אושעיא בר זבדא: אי מה נזיר אסור בחרצן, אף כהן מברך אסור
בחרצן?

אמר רבי יצחק: אמר קרא "לְשָׂרְתוּ וּלְבָרְךָ בְּשִׂמּוֹ"⁴³, מה משרת (עובד עבודה) מותר בחרצן (דלא מתסר אלא שתוי
יין ממש⁴⁴), אף כהן מברך מותר בחרצן.

(כ"ז א') אי מה משרת בעל מום לא, אף כהן מברך בעל מום לא!

הא איתקש לנזיר.

ומאי חזית דמקשת לקולא, אקיש לחומרא!

אסמכתא נינהו מדרבנן, ולקולא.

שיטות הראשונים

תוקף האיסור לשיכור לשאת כפיו: כתבו סמ"ג ומאירי, שאין השיכור אסור בנשיאת כפיים אלא מדברי סופרים,
וכדמסיק דאסמכתא נינהו מדרבנן.⁴⁵

שיעור שכרות האוסרת בנשיאת כפיים: כתב רבינו ירוחם, נראה לי דווקא כשהגיע לשכרותו של לוט.⁴⁶ והרמב"ם כתב
שהאיסור משום דאיתקש ברכת כהנים לעבודה, ואפילו בשתה רביעית יין לא ישא. וכן פסק השו"ע.⁴⁷

כהן שהמיר דתו ועשה תשובה: דעת רבינו גרשום, רש"י, תוספות, רבינו שמשון, וסמ"ג, דכהן שהמיר דתו, כשר לישא
כפיו.⁴⁸ ודעת הרמב"ם וספר הזהיר, שאינו כשר לישא כפיו.⁴⁹ והשו"ע סתם כרמב"ם, ובשם יש אומרים כרבינו גרשום.

⁴¹ דאפילו רבי מאיר לא קאמר אלא משום דהאידינא לאו שכרות הוא. רש"י.

⁴² כה תברכו את בני ישראל אמור להם (במדבר, פר' נשא ו, כג).

⁴³ דברים, פר' עקב, יח: בעת ההוא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה' לעמד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום
הזה.

⁴⁴ דכתיב (ויקרא, פר' שמיני, יט) "יין וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ" וגו', הא בחרצן מותר.

⁴⁵ מקורות: סמ"ג (עשין כ, ד"ה ודרשינן בפרק אלו נאמרים). מאירי (כ"ו ב', ד"ה לפי דרכנו).

⁴⁶ וכתב הב"י, שנראה מדבריו שטעם איסור נשיאת כפיים לשיכור, משום שדומה לתפילה.

⁴⁷ או"ח קכח, לת. מקורות: רמב"ם (הל' תפילה טו, ד). רבינו ירוחם (נתיב ג, ח"ו).

⁴⁸ כתבו תוספות, מכאן נראה דבעל מום מברך ברכת כהנים, מדקא חזינן דהש"ס רוצה ללמוד מברך ממשרת ולבעל מום, ודחינן

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

והרמ"א פסק כרבינו גרשום.²⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות נשיאת כפיים, סימן קכח)

לז. מומר לעבודת אלילים לא ישא את כפיו; ויש אומרים שאם עשה תשובה, נושא כפיו (וכן עקר); ואם נאנס, לדברי הפל נושא כפיו.

לח. שטה רביעית יין בבת אחת, לא ישא את כפיו; שתאו בשני פעמים, או שנתן לתוכו מעט מים, מתר; ואם שטה יותר מרביעית, אף על פי שהוא מזוג ואפלו שתאו בכמה פעמים, לא ישא את כפיו עד שיסיר יינו מעליו.

ליה, אם כן נראה דלענין נשיאת כפיים כהן בעל מום נושא כפיו. ומכאן יש להוכיח דכהן שהמיר דתו כשר לישא כפיו ולקרות בתורה, כמו (מי) שלא המיר. וראיה מהא דכהנים ששימשו בבית חונוי לא ישמשו במקדש, אבל נוטלים חלק עם אחיהם כמו בעלי מומין. מדקאמר שהם כבעלי מומין, משמע דכל עבודה שבעל מום ראוי לעשות, יעשו. וכהן בעל מום נושא כפיו.

¹⁹ זה לשון הרמב"ם: ששה דברים מונעין נשיאות כפיים: הלשון, והמומין, והעברה, והשנים, והזיון, וטמאת הידים... העברה כיצד? ... וכהן שעבד עבודה זרה, בין באנס בין בשגגה, אף על פי שעשה תשובה - אינו נושא את כפיו לעולם, שנאמר: "לא יעלו כהני הקמות..." (מלכים ב כג, ט), וברכה כעבודה, שנאמר: "לשרתו ולברך בשמו" (דברים יח). וכן כהן שנשתמד לעבודה זרה, אף על פי שחזר בו - אינו נושא את כפיו לעולם. ושאר העברות - אין מונעין.

²⁰ או"ח קכח, לז. מקורות: רמב"ם (הל' תפילה טו, ג). רבינו גרשום, ר"ש, וסמ"ג (הו"ד בהגמ"י). הגמ"י (הל' תפילה טו, אות ג). רש"י וספר הזהיר (הו"ד בתוספות מנחות). תוספות (כ"ז א', ד"ה אי מה; מנחות ק"ט א', ד"ה לא ישמשו). רא"ש (מגילה ג, ט).